

Lunds universitet
Institutionen för kommunikation och medier
Journalistik
Handledare: Jimmy Vulovic
2024-01-12

Elin Ivertsson
André Krisping
JOUK10

LUNDS
UNIVERSITET

Mediebevakningen av en politisk vändning och opinionsförändring

En diskursanalytisk studie och kvantitativ innehållsanalys av
den svenska nyhetsrapporteringen om Nato

Abstract

In the context of the Swedish Nato entrance process this study aims to research how the reporting about Nato has changed over time. The Swedish Nato application can be seen in the light of an increased Russian threat since the invasion of Ukraine. There has been previous research on how Nato has been portrayed during earlier international conflicts and security threats, mainly in the combined field of media studies and political science. In order to answer our research question we compare two time periods which have a big media focus on Nato, namely spring 2023, in which the Swedish parliament voted in favor of applying to Nato, and spring 1999, in which Nato took part in its first armed conflict during the war of Yugoslavia. Since this study aims to research the Swedish media reporting, articles from the two biggest daily newspapers in Sweden, Dagens Nyheter and Svenska Dagbladet, are studied. The study supports the thesis that there are differences to be seen in the way Nato was reported about between the two time periods. Namely, that the articles from 2023 direct less criticism towards the organization than the articles from 1999.

Keywords: Nato, Swedish media, discourse analysis, war journalism, crisis journalism, peace journalism, framing, agenda setting theory

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1 Syfte och frågeställning.....	3
1.2 Bakgrund.....	5
2. Tidigare forskning.....	5
3. Teori.....	10
3.1 Dagordningsteori.....	10
3.2 Gestaltningsteori.....	10
3.3 Teorier inom kris-, krigs- och fredsjournalistik.....	11
4. Metod.....	12
4.1 Kritisk diskursanalys (CDA).....	13
4.2 Kvantitativ innehållsanalys.....	15
4.3 Avgränsningar.....	16
4.4 Operationaliseringar.....	17
4.5 Urval.....	18
5. Resultat.....	19
5.1 Kvantitativ innehållsanalys.....	19
5.2 Kritisk diskursanalys.....	21
6. Analys.....	31
6.1 Dagordningsteori.....	31
6.2 Gestaltningsteori.....	32
6.3 Kris-, krigs- och fredsjournalistik.....	33
6.4 Felkällor och vidare forskning.....	34
7. Diskussion.....	35
8. Slutsats.....	36
8. Litteratur- och referenslista.....	38

1. Inledning

Våren 2023 beslutade svenska riksdagen att ansöka till den militära alliansen Nato, något som benämnts som ett "historiskt beslut" i svensk media. Ett svenskt medlemskap i Nato har länge varit omdebatterat i Sverige, men det var inte förrän Rysslands invasion av Ukraina som opinionen vände hos såväl svenska befolkningen som partilinjerna hos flertalet partier, exempelvis Socialdemokraterna, som haft en tradition av ställningstagande mot Nato. Hos den svenska befolkningen är detta den största opinionsförändringen som någonsin skett (SOM-institutet 2023). Under Almedalsveckan i Visby berättade medieforskaren Anu Koivunen om skillnaderna mellan svensk och finsk Natobevakning i relation till de båda ländernas Natoansökan. Hon menar att säkerhetshotet från Ryssland och ett eventuellt Natomedlemskap kom tidigare in på agendan i finsk media än svensk. Svensk media lade istället fokus på om Socialdemokraterna skulle ändra sig i frågan istället för någon "bredare diskussion". Det gjorde att fokuset togs från vad ett Natomedlemskap betyder för Sverige och hur en medlemskapsprocess ser ut menade övriga i Almedalspanelen. De menar att kunskapen hos den svenska journalistkåren var lägre än hos den finska. Det gjorde att Sveriges journalister snabbt fick sätta sig in i ämnet. Även att kritiska röster fick för lite plats i media diskuterades under panelsamtalet (Nilsson 2023). Det har även skett en debatt om att framförallt public service ställt för få kritiska frågor om Nato och haft för dålig kunskap kring ämnet (Nyqvist 2023). Det gör Natorapporteringen efter Ukrainakrigets utbrott till ett relevant och intressant ämne att undersöka.

Medierapporteringen om Nato har enligt tidigare studier sett olika ut över tid. Tidigare perioder där antalet debattartiklar och argument för Natomedlemskap har varit som högst var bland annat under Kosovokriget och Rysslands krig mot Georgien. Det var däremot inte förrän Ryssland annekterade Krimhalvön i Ukraina som artiklarna och argumenten för ett medlemskap började överskrida de artiklar och argument i media som är emot ett Natomedlemskap (Winnerstig 2023: 693). Hur Natorapporteringen utvecklades efter Ukrainakrigets utbrott våren 2022 och under den svenska Natoprocessen som inleddes våren 2023 är däremot ännu inte fastställt.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna undersökning är att kartlägga om språkbruket kring Nato har förändrats i svensk press över tid. Vi tar avstamp i tidigare forskning inom medie- och

kommunikationsvetenskap, statsvetenskap, psykologi och journalistikforskning som har inriktat sig på frågor som hur Nato tidigare har rapporterats om i svensk och internationell media samt medierapporteringens påverkan på folks opinionsbildning och världsuppfattningar. Studien har således inomvetenskaplig relevans och bygger vidare på tidigare forskning eftersom det ännu inte har fastställts hur rapporteringen eller debatten i media har sett ut efter Rysslands invasion av Ukraina och Sveriges samt Finlands inträdesprocesser i Nato jämfört med innan dessa skeenden. Det är något som kan tänkas finnas stort inomvetenskapligt intresse för med tanke på den tidigare forskning som finns om bland annat svensk Nato-rapportering, som kommer att presenteras med noggrant och ingående i avsnittet om tidigare forskning. Vår undersökning är en jämförande fallstudie där vi jämför medierapporteringen om Nato i två olika fall. De valda perioderna är under Kosovokriget 1999 där Nato var en aktiv och krigförande part samt våren 2023, då Sveriges inträdesprocess i Nato var i skede efter Ukrainakrigets utbrott som är den vi är främst intresserade av att kartlägga utvecklingen kring. Det är intressant eftersom det ännu inte finns forskning om detta och att det är en relativt ny utveckling som kan antagas finnas en kunskapslucka kring.

Våra frågeställningar är således följande:

1. Har svensk medierapportering om Nato förändrats från Kosovokriget 1999 till Ukrainakriget 2023?
2. Hur ser i så fall en sådan förändring ut?

Valet av att jämföra 2023 med perioden 1999 baseras på att det är den första perioden i Winnerstigs studie där vi kan observera en tydlig ökning i antalet debattartiklar om Nato (2023: 701). För att få två olika situationer där det finns stort fokus på Nato i media har vi därför valt att göra denna jämförelse. Utomvetenskapligt har studien relevans eftersom att det är viktigt att undersöka hur medias rapportering kan påverka hur folks världsuppfattning och opinionsbildning. Således är det intressant att studera mediebevakningen av Nato eftersom det potentiellt kan påverka folks uppfattning om organisationen under dessa två perioder.

Efter invasionen 24:e februari 2022 blev alla riksdagspartier överens om att stärka sitt försvar och den säkerhetspolitiska identiteten som alliansfri ifrågasätts. Hagström analyserar den svenska Natodebatten mellan 2014 och 2018 och pekar ut en förändrad svensk

identitetskonstruktion som en central faktor för förändringen. Innan beslutet om Natoansökan gjordes flera steg för att öka försvaret i Sverige, bland annat återinförandet av värnplikten 2017. Motivationen av dessa “upptrappningar” var att Ryssland sågs som ett allt större hot mot Sverige sedan annekteringen av Krimhalvön 2014 (Hagström 2022: 87-89). I ljuset av den säkerhetspolitiska utvecklingen är det därför intressant att undersöka hur Nato rapporteras om i svensk media och om det har skett en förändring.

1.2 Bakgrund

Kosovokriget utbröt i mars 1999 med bombningarna i Serbiens nuvarande huvudstad Belgrad. Utbrottet uppstod efter månader av förhandlingar om Kosovo i dåvarande Jugoslavien. Det var Nato som attackerade Jugoslavien och presidenten Slobodan Milosevic med motivationen att ingripa i den etniska konflikten mellan kosovoalbanerna och serberna och förhindra ett folkmord på kosovoalbaner. Under Kosovokriget gjorde Nato 35 000 flyganfall och fällde 23 000 bomber i Jugoslavien. Det var den första väpnade konflikten som Nato deltog i (Hildingsson 2022). Förkortningen “Nato” står för North Atlantic Treaty Organization och bildades 1949, efter andra världskrigets slut, för att behålla fred och avskräcka från väpnade angrepp i de nordatlantiska länderna. Organisationen har 31 medlemsländer, framförallt i Europa och Nordamerika. Bland dessa ingår bland annat Tyskland, Norge, Storbritannien, USA, Turkiet och Ungern (Utrikespolitiska institutet 2023). Att Sverige skulle påbörja en ansökningsprocess för medlemskap i Nato röstades fram av svensk riksdag den 16:e maj 2022. Sedan dess har förhandlingar om Sveriges Natointräde och alla medlemsländers ratificeringsprocesser varit pågående. Turkiet och Ungern har varit tveksamma till att släppa in Sverige i Nato, ställt högre krav än de andra länderna och dröjt längre med ratificeringsprocessen. Finland, som Sverige ansökte till organisationen gemensamt med, blev medlemmar 4:e april 2023 medan Sveriges medlemskap fortfarande inte har godkänts av alla medlemsländerna (Regeringskansliet 2023).

2. Tidigare forskning

Vårens SOM-undersökningar visade att opinionsförändringen i Natofrågan är den största som har hänt i svensk politisk historia. Under 2022, samma år som Ukrainakrigets utbrott, ökade svenskt stöd för Natomedlemskapet med 25 procentenheter. I den nya undersökningen studerar

man hur opinionsförändringen har sett ut bland Socialdemokraternas sympatisörer efter att partilinjen ändrades angående Natofrågan. I den nationella SOM-undersökningen har frågan om svenskt Natomedlemskap ställts sedan 1994.

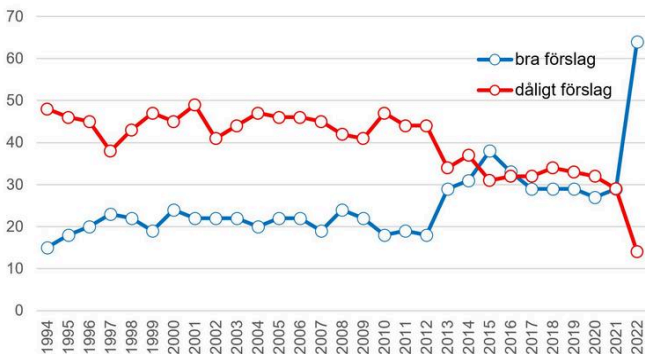

Diagram 1: SOM-undersökningens siffror för stöd till Nato. Undersökningen visar att fram till 2013 tycker större delen av den svenska befolkningen att ett Natomedlemskap är ett dåligt förslag. Efter det är opinionen mer splittrad mellan för- eller emot-sidan fram till 2021, då andelen som tycker att ett Natomedlemskap är ett bra förslag ökar till en ny högsta nivå. Bildkälla: SOM-institutet 2023

De första 20 åren låg opinionen stabilt på nej-sidan till Natomedlemskap. Från 2013 fram till 2021 var opinionen istället ganska splittrad mellan att vara positivt eller negativt inställd till Nato, men 2022 ökade stödet till det största någonsin. Störst förändring skedde hos Liberalernas och Socialdemokraternas väljare (SOM-institutet 2023). Hur Natofrågan har framställts i media har bland annat studerats för tidsperioder som under Kosovokriget, vilket är därför vi valt den perioden som det ena caset för vår jämförande fallstudie. Nato:s ingrepp under kriget motiverades med att stoppa den etniska rensningen som skedde i Kosovo. Att denna interventionen inte var sanktionerad av FN utlöste ett internationellt säkerhetsdilemma (Riegert 2003: 5-6). Kristina Riegert undersöker rollen och påverkan utav propaganda i brittisk nyhetsmedia av Nato:s bombningar i Jugoslavien. Brittisk tv och press analyseras under specifika perioder av konflikten och genom en intervjuaserad undersökning av brittiska journalisters uppfattning om propagandastrategier. Studien visar att före och efter bombningen var den brittiska mediebildens av Kosovokriget väldigt lik den propagerade bilden som bland annat Nato och den brittiska regeringen förespråkade. Det speglas bland annat i medierepresentationen av Nato:s mål, motiveringar och rättfärdiganden av Nato:s agerande. Kritik mot Nato:s bombning har en sparsam medierepresentation och porträtteras mest när

aktörer som är kritiska mot bombningen, till exempel Ryssland, ges utrymme i media (Riegert 2003: 5-6). I och med att Storbritannien var medlemmar i Nato under Kosovokriget och mediebildens i stort speglade den som Nato förespråkade är det relevant att undersöka hur svensk mediebild om Nato har förändrats från att vara ett land där större delen av partierna inte ville gå med i Nato till att vara ett land som aktivt försöker gå med i organisationen.

Det finns även tidigare forskning om rapporteringen av den svenska Natodebatten mellan 1995 och 2015. Mike Winnerstig har tagit fram forskning för att testa påståendet att det “inte har varit en riktig debatt” kring Nato. Hans artikel i Statsvetenskaplig tidskrift visar att Stockholms fyra stora tidningar har haft en dynamisk debatt i över tjugo år. Antalet artiklar om Nato har ökat med åren och de som har ställt sig positivt och argumenterat för att Natomedlemskap har överstigit de som varit negativt inställda och argumenterat emot det. Winnerstig finner dock att debattartiklarna för Nato förändrades över tid på så sätt att i början av perioden handlade de om fördelarna med att gå med i transnationella organisationer och sedan övergick det till argument om att stärka sig mot hot från Ryssland (Winnerstig 2023: 693). Winnerstigs undersökning genomförs genom att studera vilka argument som förts fram för och emot Nato över tid, vilken opinion som dominerar debatten samt vilka faktorer som förklarar förändringen, däribland undersöks geopolitik, maktbalans, förändrade partilinjer och försvarsmaktens budget som tänkbara förklaringar. Empiriskt material från Sveriges största tidningar, *Svenska Dagbladet*, *Dagens Nyheter*, *Aftonbladet* och *Expressen* analyseras. Winnerstig kommer fram till att svensk Natodebatts största påverkan är Liberalernas ställningstagande för Nato. De var det första partiet som ändrade sin partilinje till att ställa sig positivt för Nato år 1999 (Ibid 697-698).

Eftersom Winnerstig slutar sin forskning 2015 och Hagström 2018 är det intressant att undersöka Natorapporteringen efter Ukrainakrigets utbrott 2022. Det som skiljer undersökningarna från den vi ämnar att göra är att medan Winnerstig framförallt kartlägger argument, förklaringsfaktorer och opinionsförändringar över tid i en kvantitativ ansats och analyserar debattartiklar kvalitativt medan vår ambition är att analysera nyhetsartiklar och sälla bort debattartiklar för att kunna analysera hur “framingen” av Nato ser ut i nyhetsrapporteringen. Winnerstigs forskning blir ett intressant underlag för vår studie eftersom hans undersökning visar att det från 2011 fram till 2015 skett en ökning av artiklar om Nato i svenska medier (2023: 701). Det är även relevant att ha i åtanke när man vidare analyserar Natorapporteringens agendasättande, opinionsbildande och gestaltande funktion.

Diagram 7. Den svenska Nato-debatten i ljuset av internationella konflikter

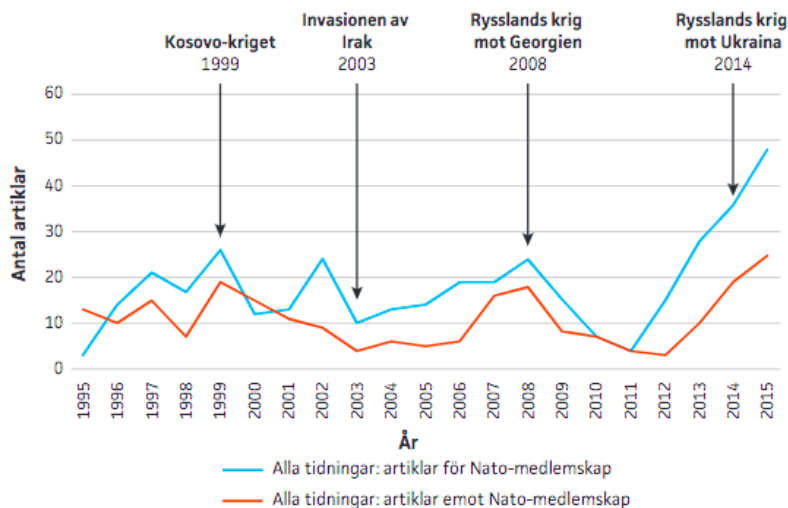

Diagram 2: Winnerstigs undersökning av artiklar för och emot Natomedlemskap i relation till internationella konflikter. Den första internationella konflikten som finns med i diagrammet är Kosovokriget. Där ses en tydlig ökning av både artiklar för- och emot Natomedlemskap under kriget, men för artiklarna är något fler. Efter krigets slut minskar antalet artiklar per år. För-artiklarna minskar snabbare än emot-artiklarna, som är fler än för-artiklarna år 2000. Innan invasionen av Irak ökar antalet för-artiklar medlemskap märkbart medan de minskar lika mycket under själva invasionen 2003. Efter invasionen ökar antalet artiklar fram till Rysslands krig mot Georgien, där artiklarna än än gång minskar fram till 2011, då antalet artiklar börjar öka igen. Vid Rysslands krig mot Ukraina 2014 är både antalet för- och emot-artiklar på sin högsta nivå sedan 1995, medan för-sidan är på ett högre antal.

Något som också är intressant för vår studie är att Winnerstig kommer fram till slutsatserna att förändringarna av ledarskapet i USA och Ryssland samt krig och konflikter har bäring på svensk säkerhetspolitik samt att han anger Kosovokriget som en internationell konflikt att ställa Natorapporteringen i relation till (2023: 728-729). Det gör det ännu mer relevant att vidare jämföra rapporteringen vid denna tidpunkt med den efter Ukrainakrigets utbrott.

Diagram 8. Den svenska Nato-debatten i ljuset av viktigare svenska säkerhetspolitiska beslut och händelser

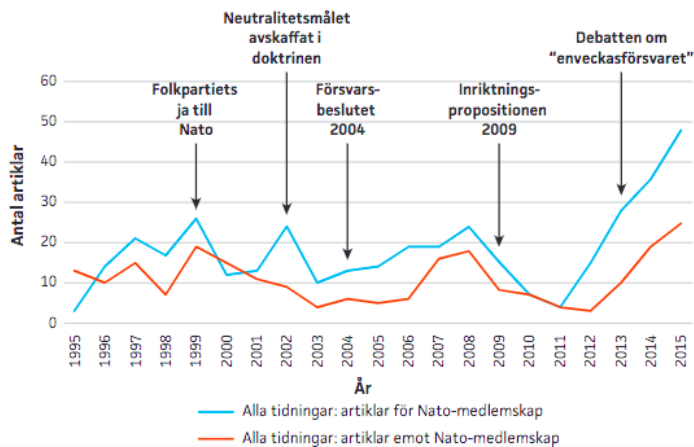

Diagram 3: I det här diagrammet är samma utvecklingskurva för antalet artiklar för respektive emot Natomedlemskap satt i relation till svenska säkerhetspolitiska beslut mellan 1995 och 2015. Under Folkpartiets ja till Nato ökade både artiklar för och emot medlemskap. När neutralitetsmålet blev avskaffat i doktrinen ökade endast antal artiklar för. Vid försvarsbeslutet 2004 sker ingen lika drastisk ökning, men båda sidorna ökar något. Vid inriktningspropositionen 2009 minskar båda sidorna och vid debatten om "enveckasförsvaret" ligger båda sidor på sina högsta antal artiklar.

Tidigare forskning har även berört hur journalistikens rapportering om krig framställer militära insatser. Brist på rättsliga kunskaper inom de journalistiska fältet har haft stor påverkan på hanteringen och rapporteringen av krigspropaganda. Flera professorer inom juridik och rättsvetenskap har kritiserat Nato:s bombningar i Jugoslavien 1999 för att vara brott mot internationell lag (Nohrstedt & Ottosen 2014: 14-15). Mediebilden av den norska och svenska militären berörs också i Nohrstedt och Ottosens tidigare studier, som visar på en skillnad i inramningen av konflikter som Kosovo 1999, Afghanistan 2001 och Irak 2003 (Ibid 93). Deras studier visar även att svensk mediadiskurs om försvarssamarbetet mellan Sverige och Norge konstrueras som en opolitisk och icke-kontroversiell fråga, även om Sveriges närmande till Nato berörs i flera av artiklarna om detta. Potentiella risker för att dras in i konflikter med ett Natosamarbete nämns sällan i media (Ibid 104-106).

3. Teori

3.1 Dagordningsteori

Dagordningsteori utgår ifrån tanken om att medias val av nyheter påverkar opinionen och människors nyhetsvärdering (McCombs & Shaw 1972: 176). Teorin kan förklaras på olika sätt och en av de mest populära förklaringarna är idén om “social inläring” vilket innebär att nyhetskonsumenter lär sig hur viktiga olika samhällsfrågor är genom det som publiceras i media (Karlsson & Strömbäck 2019: 338-339). Den andra förklaringsmodellen innefattar socialpsykologiska teorier om att information som är ständigt återkommande blir mer framträdande i det mänskliga minnet (Tversky & Kahneman 1974: 1125). På så sätt skapar mediernas nyhetsurval en bild av vilka frågor det är som är viktiga för människor då de frågor som oftast nämns i media kommer att vara de frågor som människor tänker mest på (Iyengar & Kinder 1987: 33).

Dagordningsteorin blir viktig för det vi vill undersöka då medias porträttering av Nato och vilka nyheter som har publicerats om organisationen kan påverka opinionens bild av samarbetet. Om det finns en tydlig snedfördelning mellan positivt kontra negativt språkbruk i artiklar där Nato omnämns så kan det betyda att det knuffar den allmänna åsikten åt det hållet som dominerar nyhetsflödet, men framför allt så påverkar det som rapporteras om vad folk tänker på. Det som rapporteras om Nato blir på så vis det som hamnar på agendan både politiskt och privat. Då undersökningen som görs i den här uppsatsen kommer att bestå av en statistisk del som bygger underlaget för den kvalitativa analysen som följer efter så kommer dagordningsteorin vara till stor hjälp för att tolka frekvensen av specifika ämnen som dyker upp under de undersökta perioderna. De ämnen som tydligast representeras under perioderna som undersöks blir de som på något sätt sätter tonen för de diskurser som dominerar samtalet under varje period.

3.2 Gestaltningsteori

Gestaltningsteori eller “framing theory” lägger vikt vid hur händelser målas upp eller vinklas i olika medier (Ewoldsen & Roskos 2016: 185-186). Det kan märkas vissa likheter mellan gestaltningsteorin och dagordningsteorin men de skiljs åt på viktiga punkter. Medan

dagordningsteorin handlar om vilka nyheter som väljs ut och hur de påverkar människor så handlar gestaltning mer om hur media eller personer i allmänhet beskriver situationer och människor (Karlsson & Strömbäck 2019: 342-343). Då människor oftast kan vilja ha målade bilder och förklaringar i sin nyhetsrapportering och speciellt i längre reportage så blir journalistens gestaltande av miljöer och personer en viktig del i det som konsumenterna till slut får ut som produkt. Journalistisk gestaltning tar också in fler perspektiv än bara hur en person eller miljö beskrivs. Begreppet tar in saker som vilka källor som får synas, vilka fakta som tas upp och hur värdeladdade ord används (Ibid: 342).

Med det i åtanke så finns det mycket som kan påverka människor genom just gestaltning. Hur journalister diskuterar sakfrågor i sina texter kan påverka hur opinionen formas kring de frågorna som tas upp i rapporteringen. Det tillsammans med dagordningsteorins tankar om nyhetsurvalets påverkan på nyhetskonsumenter blir av stor vikt i vår undersökning då vi vill se just på medias förändring inom en viss sakfråga. Om då de medier vi väljer att undersöka har ändrat sitt sätt att beskriva situationen i Natofrågan så kan det isåfall påverka opinionen i en märkbar riktning. Genom undersökningen så kommer gestaltningsteori bli viktigt för att se hur texterna som analyseras beskriver olika händelser och diskurser som på något sätt är relevanta för hur man som läsare kan uppfatta Natos roll i situationen. Till skillnad från dagordningsteorin som kommer att vara en stor del av vår kvantitativa analys så kommer istället gestaltningsteorin spela en viktig roll i den djupare kvalitativa analysen av de diskurser som syns inom rapporteringen av Nato.

3.3 Teorier inom kris-, krigs- och fredsjournalistik

Ett dilemma som dyker upp när medias rapportering av olika kriser diskuteras är den etiska aspekten av hur man framställer händelsen och vilken information som delas (Englund 2012). Där handlar det bland annat om hur och med vem man utför intervjuer i en krissituation. Det kan vara så att människor tar illa vid sig om journalister dyker upp och ställer frågor till dem i ett sårbart läge. Läsare kan även ta illa vid sig av det material som kan publiceras om en viss situation. Inom krisjournalistiken är det också vanligt att man skriver på ett sätt som kan uppfattas som alarmerande. Detta då rapporteringen oftast kan innehålla bilder och uppgifter som kan väcka väldigt starka känslor av rädsla och oro hos människor (Karlsson & Strömbäck 2019: 273-274). Teorierna om krisjournalistik knyts tydligt samman med gestaltning- och

dagordningsteori. Det finns ett samband med att alla teorierna har en utgångspunkt i att det som publiceras påverkar människors syn på de frågor som anses viktiga inom den valda situationen, samt vad som hamnar på deras agenda – det vill säga vad de tänker på. Den aspekten är en viktig utgångspunkt för vårt arbete då medias val av rapportering kring Kosovokriget, Ukrainakriget och Nato framställs i förhållande till normer för krisjournalistik.

I relation till rapportering om krig och konflikter har även begreppet “fredsjournalistik” dykt upp som ett alternativ till den typiska “krisjournalistiken”. Det betraktas som en strategi för att rapportera om militärt våld istället för att vinkla rapporteringen på själva mobiliseringsprocessen hos militären. Inom kriskommunikation fokuserar man istället mer på processerna som förklarar uppkomsten av krisen, till skillnad från den här journalistiska strategin (Nohrstedt & Ottosen 2014: 88). Fredsjournalistiken är en strategi som introducerades av Johan Galtung och innebär att kriget i sig definieras och därmed konstrueras som problemet i artiklarna. Denna definition placerar krigsjournalistik och fredsjournalistik som dikotomier. Han definierar krigsjournalistik som vålds-orienterad, propaganda-orienterad, elit-orienterad och vinnar-orienterad medan fredsjournalistik är lösningsorienterad, folk-orienterad och sanningsorienterad. Den här typen av rapportering fokuserar oftare på krigets civila offer än på elitpersoner (Ibid: 86-87). Det gör vår frågeställning relevant i bemärkelsen att hur man rapporterar om Nato gällande exempelvis militärt våld, upprustning eller diplomati har påverkan på folks uppfattning om krig, konflikt och säkerhetssituationen. Vad den rapporteringen som vi kommer att kartlägga har för konsekvenser kommer även det bli relevant att diskutera utifrån dessa teoribildningar.

4. Metod

Genomförandet för studien är en jämförelse av en tidsperiod innan Ukrainakriget samt våren 2023, när Natodebatten var på agendan. Vi ämnar att analysera rapporteringen om Natofrågan från dagstidningarna *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*. Artiklarna kartläggs genom *Retriever*. Ett mindre antal artiklar kommer därefter att väljas ut till noggrannare analys kring vilket språkbruk som används och vilka frågor som ställs. Syftet är att undersöka om dessa aspekter har förändrats över tid och i så fall på vilket sätt. Även vilka källor som kommer till tals kommer att undersökas.

Vi kombinerar två metoder för att analysera materialet. Tanken är att en kvantitativ innehållsanalys ligger som grund för en kritisk diskursanalys. Den kvantitativa analysen görs i hopp om att generera en överblickande syn över hur rapporteringen förändrats mellan de två perioderna, samtidigt som vi ska kunna ta ut specifika textexempel som kan visa de djupare skillnaderna och likheterna mellan de olika tidsperioderna av svensk medierapportering.

4.1 Kritisk diskursanalys (CDA)

Metoden för uppsatsen är huvudsakligen kritisk diskursanalys. Kritisk diskursanalys är en metod som analyserar hur medietexter främjar eller motverkar olika typer av agendor och samhällsintressen. Metoden sammanför teorier om språk, det vill säga lingvistik, människors användning av språk, det vill säga sociolingvistik, med teorier om samhälle, makt, påverkan och ideologi. Norman Fairclough, en av dem som har utvecklat den kritiska diskursanalysen, har tagit fram en modell för att studera de centrala relationerna mellan text, diskursiv praktik och sociokulturell praktik. Text definieras som meningsskapande genom språk, med diskursiv praktik menas produktion och konsumtion och sociokulturell praktik innebär det omgivande samhället (Fairclough 1995: 5-9). Journalister är individer med olika kulturella bakgrunder och intressen, vilket styr och påverkar innehållet. Även mediekonsumenterna är individer som tolkar texten utifrån sin egen bakgrund och kulturella kontext. I produktionen tillämpas professionella och kulturella kriterier för vad som är viktigt att ta med i texten och hur den ska utformas, samtidigt påverkas konsumtionen av kulturellt etablerade vanor och rutiner, exempelvis vilken typ av texter eller media man konsumerar i olika situationer. Diskursiv praktik omfattar kognition, inbyggda förståelser och en outtalad relation mellan konsument och producent. Rubriker, underrubriker och ingresser är exempel på företeelser som utgör verktyg för att strukturera verkligheten och bidrar meningsskapande. Den sociokulturella praktiken innebär att produktionen och konsumtionen av medietexter är inbäddade i övergripande språk- och samhällsstrukturer. En nyhetstext är en strukturell företeelse där de som tolkar en text likadant är en del av en språk- och samhällsgemenskap, som även kan inrymma ideologier (Berglez 2019: 234-236). Den kritiska diskursanalysen är ideologikritisk och kritisk mot hur aktörer i texten konstrueras, exempelvis genom personifiering kontra avpersonifiering, individualisering kontra kollektivisering samt specialisering kontra avspecialisering (Ibid: 240). Detta är relevant när vi studerar framställningen av Nato som aktör i våra två tidsperioder och ger en mer konkret grund

för att analysera framställningen av olika aktörer i texten och vilka konsekvenser de språkliga valen har.

Fairclough menar att hur diskurser representeras i nyhetsmedia är en ideologisk process som har hög social relevans. Grammatiken och semiotiken i en text kan därmed tänkas ha sociala effekter (Fairclough 1995: 65). Det är en utgångspunkt som vi haft i analysen kring Natorapporteringen. Språkets påverkan på hur diskurser skapas och återskapas är fokuset för vår kvalitativa analys. Även vad detta vidare har för sociala konsekvenser är relevant att förstå och förklarar. Under textanalysen så förs en kontinuerlig dialog för att undvika alltför subjektiva omdömen kring texterna. Det kommer naturligtvis inte gå att undvika subjektivitet helt och hållet men med två personers omdömen och kontinuerliga dialog kring texterna blir analysen mindre beroende av en persons tankar och åsikter. Det gör att det är större sannolikhet att fler olika personer som hade gjort samma undersökning hade kommit till samma slutsatser som vi gör i denna undersökning.

4.1.1 Analysschema

Som tidigare nämnt vänder den kritiska diskursanalysen kritisk mot hur aktörer i texten konstrueras. Ett konkret kriterium som Fairclough analyserar är aktörens personifiering kontra avpersonifiering samt individualisering kontra kollektivisering (Berglez 2019: 240). Detta angreppssätt använder vi oss av för att analysera gestaltningen av olika aktörer. Faircloughs tredimensionella modell och angreppssätt för kritisk diskursanalys består av detaljerad textanalys, makrosociologisk analys av social praktik samt tolkande mikrosociologisk praktik. Han koncentrerar sig på hur textförfattaren bygger på redan existerande diskurser och genrer för att skapa en text och på hur textmottagare använder existerande diskurser för att tolka texten. Analysen av kommunikation utifrån denna modellen kan sammanfattas genom att man analyserar diskurser och genrer som uttrycks i produktionen av texten samt läsarens tolkning av denna, den lingvistiska uppbyggnaden av texten och slutligen reflektioner diskursen reproducerar eller omstrukturerar den existerande diskursordningen (Winther Jørgensen & Phillips 2000: 71-75).

Utifrån Faircloughs diskursteori har vi utformat följande analysschema:

1. Vilka personer får komma till tals i artikeln och vilka diskurser centreras deras uttalanden kring?

2. Vilka problem lyfts fram? Hur bidrar det till bildandet av diskurser? Vilka diskurser kan detta sägas vara en del av?
3. Hur beskrivs olika aktörer?

Analysformat är utformat på detta sätt på grund av de teorier vi förankrar vår forskning i. Gestaltningsteorin lägger stor betydelse i hur olika personer och fenomen gestaltas (Ewoldsen & Roskos 2016: 185-186). Det gör det relevant att studera hur olika aktörer och fenomen porträtteras och hur problem konstrueras. Gestaltningsteorin utgör därmed grunden för vårt analysformat, men vi ämnar även att vidare analysera texterna utifrån hur de skriver om kris-, krigs- och fredsjournalistik. Teorierna om dessa framhåller att sättet man skriver om krig, kris och fred har en stor betydelse för hur läsaren bildar en uppfattning om världsläget.

4.2 Kvantitativ innehållsanalys

Vid insamling av material finns krav på att detta sker systematiskt och objektivt. Det innebär att allt relevant material ska ha lika stor chans att komma med i undersökningen och utvärderas utifrån samma kodbok av begrepp. Meningen är att tolkningen av innehållet ska bli detsamma oavsett vem som samlar in materialet, det vill säga att insamlingsprocessen blir objektiv. Denna typ av angreppssätt gör det lättare att bearbeta större mängder innehåll (Karlsson & Johansson 2019: 172). För att få någorlunda överblick av de två tidsperioderna kommer vi därför att kvantifiera tolkningar av innehållet. Exempelvis hur ofta olika gestaltningar förekommer, som hur Natoprocessen framställs – som ett politiskt spel eller sakfråga. Här finns tre övergripande kategorier för kvantifiering, nämligen beskrivande, jämförande och förklarande (Ibid 173).

Genom att göra en kvantitativ innehållsanalys där vi kartlägger hur många artiklar inom vår valda tidsperiod som handlar om Nato och vilket tema artiklarna har kan vi få en överblick på vilket sätt Nato hamnar på dagordningen. Eftersom dagordningsteorin säger att hur mycket och vilka ämnen som rapporteras om hamnar på agendan både politiskt och i folks medvetande är det en relevant del att ha med i vår undersökning. Att på detta sättet få en överblick av materialet hjälper oss också att kunna välja texter som representerar hela textmassan till att göra en noggrannare kritisk diskursanalys på.

4.3 Avgränsningar

De tänkta avgränsningarna för uppsatsen är att den period som ska analyseras innan Ukrainakriget är våren 1999, då Kosovokriget bröt ut. Detta är intressant att jämföra eftersom det också var en tid då Nato fick mycket uppmärksamhet i media. Hur mediebilderna och sättet att rapportera mellan de två tidsperioderna eventuellt skiljer sig åt är därmed intressant att undersöka. Utöver detta så kommer vi också göra avgränsningar i vilka tidningar vi kommer att titta på. Vi planerar att titta på hur rapporteringen sett ut i *Svenska Dagbladet* och i *Dagens Nyheter*. Anledningen till att vi väljer dessa två tidningar är för att de är lika den bemärkelsen att de båda är dagstidningar men de har lite annorlunda målgrupper beroende på sina politiska ställningar.

Antalet artiklar om Nato var så pass omfattande i perioden mars till maj 1999 vilket gjorde att vi valde att avgränsa antalet artiklar genom att använda oss av en "syntetisk vecka" för att få en rimligare mängd artiklar för detta projektets omfattning och tidsåtgång. Den syntetiska veckan är uppbyggd på så sätt att man tar en veckodag vardera från ett flertal separata veckor. Detta görs när man vill ha material från en längre period utan att ta med varje dag under den perioden. Anledningen till att dagarna sprids ut på ett flertal veckor är för att öka spridningen och minska risken för att specifika händelser ska påverka materialet som samlas in. Som ett exempel hade en vecka placerad under ett sommar-OS kunnat bli totalt dominerat av just nyheter som var relaterade till sommar-OS (Östbye 2004: 220).

I vårt fall så blev materialet i vår sökning alldeles för brett under den initiala sökningen för den nämnda perioden. Vi närmade oss runt tusen artiklar inom perioden mars till maj 1999 som bara ska vara representativ för hälften av vår undersökning. Därmed begränsade vi urvalet genom den "syntetiska veckan" och smalnade av sökresultaten till lite under hundra artiklar istället. Detta ger oss en möjlighet att verkligen kunna undersöka allt material inom ramen för den tidsgräns som finns för arbetet. Eftersom uppsatsens huvudfokus är på den kvalitativa analysen så kommer mängden material från de olika perioderna spela mindre roll. Det viktigaste med den kvantitativa undersökningen är att kunna generera en generell bild av vilka frågor som var dominerande i de valda tidningarna under perioderna så att vi underlättar urvalet av artiklar för den kvalitativa analysen.

Liknande avgränsningar har inte gjorts för perioden mars till maj 2023 då mängden material som fanns var betydligt mindre, med tanke på att vi begränsade oss till tryckt press

eftersom det inte fanns några webbartiklar 1999. Däremot så har en avgränsning gjorts i sökkriterierna på *Retriever* då vi i det här fallet endast letade efter artiklar som innehöll ordet “Nato” i ingressen eller rubriken. Detta gjordes för att avgränsa materialet till relevanta artiklar för arbetet och för att smalna av urvalet. När vi avgränsar oss till artiklar som nämner Nato i ingress eller rubrik får vi artiklar som är mer tydligt vinklade och handlar om Nato, vilket är den typen av artiklar vi vill studera och kartlägga eftersom de tydligare visar i vilken mån Nato hamnar på agendan och hur Nato porträtteras i dessa artiklar. Alltså gör den här filtreringen att vi får fram de artiklar som berör Nato mest och inte bara nämner organisationen i förbifarten.

Materialet utan filtret resulterade i strax under 400 artiklar och med filtret hamnade resultatet på 135 artiklar. 400 artiklar utbredda över 3 månader ger oss inte möjlighet att sätta ihop en “syntetisk vecka” likt den vi gjort under perioden mars till maj 1999 då antalet artiklar per dag inte blir tillräckligt många för den bredd vi vill ha i materialet. Samtidigt är 400 artiklar för många för arbetets omfattning och därför går det att ytterligare motivera valet att begränsa sökkriterierna något. Den kvalitativa delen är det som kommer att uppta huvudfokus för vår uppsats och därmed har vi genom denna avgränsning begränsat den vikt vi lägger på den kvantitativa delen eftersom den utgör en mindre del av projektet. Det är framförallt materialet från 2023 som vi ämnar att analysera eftersom det redan finns forskning om rapporteringen från 1999. Den tidsperioden används därför mest som en jämförelsepunkt i denna studie.

4.4 Operationaliseringar

För att utföra den kvantitativa delen av vår undersökning måste vi operationalisera våra teorier till mätbara mått för våra artiklar. Enligt dagordningsteorin kategoriserar vi artiklarna utifrån vilka artikelteman som är mest vanligt förekommande. Teorin om agendasättande menar nämligen att vad media rapporterar om har betydelse för vad som hamnar på agendan politiskt och i folks världsuppfattning. De teman som artiklarna kategoriseras efter är inspirerade av Galtungs distinktioner mellan krigs- och fredsjournalistik. Han menar att artiklar med fokus på medling, diplomati och krigets konsekvenser är kännetecknande för “fredsjournalistiken” medan artiklar med attacker, militära insatser och upprustning i fokus är utmärkande för “krigsjournalistik” (Nohrstedt & Ottosen 2014: 86-87). Därför baserar vi våra tematiska kategorier på Galtungs principer.

4.5 Urval

Urvalet för de artiklar vi analyserar i den kvalitativa delen har skett dels utifrån de resultaten vi fått i den kvantitativa delen, det vill säga vilka artikelteman vi fann typiska för perioden. På det sättet har vi försökt välja ut artiklar som är typiska för perioden och rör händelser som rapporteras frekvent om. När flera artiklar handlar om samma skeende har vi försökt välja den artikeln som är mest djupgående för att få mer material att analysera.

Artikelnamn	Publiceringskanal	Publiceringsdatum
Kraftig ökning i stödet för svenskt medlemskap i Nato	Svenska Dagbladet	31:a maj 2023
Nato skickar förstärkning till Kosovo efter förnyat våld	Svenska Dagbladet	31:a maj 2023
Konflikterna som hotar Nato inifrån	Dagens Nyheter	23:e maj 2023
Nu avgörs när Sverige kan gå med i Nato	Dagens Nyheter	14:e maj 2023
Vi förväntar oss att Sverige blir medlem i Nato till Vilnius	Svenska Dagbladet	20:e april 2023)
Experten: Finland kan hjälpa Sverige inifrån	Svenska Dagbladet	4:e april 2023
Ulf Kristersson vill pressa Viktor Orban på EU-mötet	Dagens Nyheter	23:e mars 2023
Historiskt beslut klubbas – Sverige säger ja till medlemskap i Nato	Svenska Dagbladet	23:e mars 2023

Tabell 1: Artiklar som analyseras från 2023

Artikelnamn	Publiceringskanal	Publiceringsdatum
Nato redo för anfall	Dagens Nyheter	22:a mars 1999
Kosovo sätter västs trovärdighet på spel	Svenska Dagbladet	22:a mars 1999

Ryskt försök att mäkla fred. Primakov till Belgrad	Dagens Nyheter	30:e mars 1999
Kriget i Jugoslavien: Civila döda i Natoattack	Dagens Nyheter	7:e april 1999
Flyktingar sänds till okänd destination	Svenska Dagbladet	7:e april 1999
NATO:s 50-årsjubileum - Tilltufsats Nato rannsakar misstag under toppmötet	Svenska Dagbladet	23:e april 1999
Kriget i Jugoslavien: Tribunal granskar NATO	Dagens Nyheter	8:e maj 1999
Bildts uppdrag - USA:s tvekan sinkade utnämning	Svenska Dagbladet	8:e maj 1999

Tabell 2: Artiklar som analyseras från 1999

5. Resultat

5.1 Kvantitativ innehållsanalys

I den kvantitativa innehållsanalysen fann vi flera centrala teman för artiklar om Nato för de två olika tidsperioderna. 1999 var några vanligt förekommande ämnen i Nato-rapporteringen 1) Nato bombar städer i Jugoslavien 2) Fredsförhandlingar mellan Jugoslaviens ledare och Nato samt 3) Östeuropeiska länder går med i Nato. Några artikelteman vi fann 2023 var att 1) Finland blir Natomedlem utan Sverige och 2) Erdogans krav på Sverige som Natomedlem. Genom denna kategorisering kan vi se att den första kategorin utgör 52,4 procent för perioden vilket innebär att artiklar som fokuserar på militären och krigsföring är klart dominerande i Natobevakningen 1999. Någon liknande kategori kan inte ses 2023 då kategorin medling och diplomati utgjorde 51,4 procent av artiklarna.

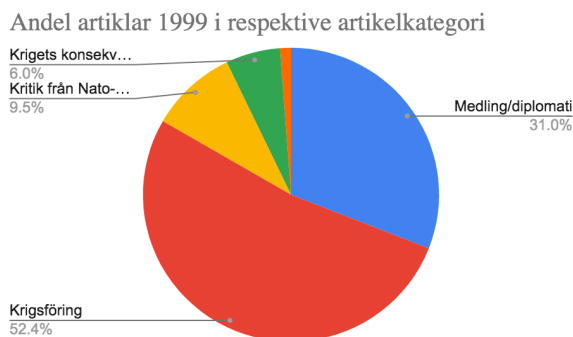

Diagram 4: Den största andelen av artiklarna passade bäst in i kategorin "krigsföring" vilket innebär att vinkeln och temat för artikeln fokuserade på Nato:s militära insatser i Kosovokriget. Denna andelen utgör drygt hälften av artiklarna i materialet. "Medling/diplomati" var den näst största kategorin och utgjorde ungefär en tredjedel av artiklarna. Resterande artiklar hamnade i kategorierna "Krigets konsekvenser" och "Kritik från Natomotståndare".

De artiklarna som handlade om Nato under perioden 1999 handlade till stor del om Nato:s krigsföring, det vill säga bombningar och andra militära insatser som Nato hade i Kosovo. Detta utgjorde hälften av artiklarna i materialet. Det näst mest förekommande temat var medling och diplomati – i detta fall rörande situationen i Jugoslavien och Kosovokriget. Övriga teman på artiklarna var kritik mot Nato från politiska motståndare samt krigets konsekvenser och artiklar som förklarade dess kontext.

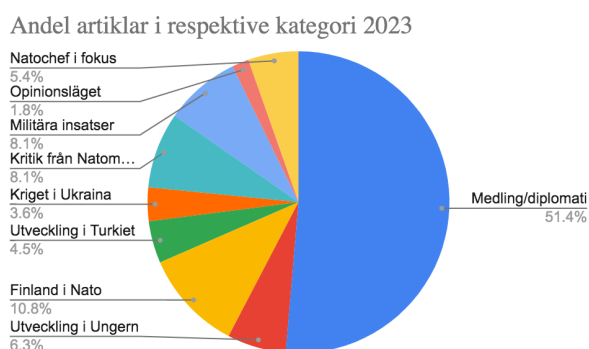

Diagram 5: I diagrammet från 2023 är "Medling/diplomati" den största kategorin. Dessa artiklar är främst vinklade på Sveriges Natoprocess och utgör ungefär hälften av artiklarna. "Finlands inträde i NATO", "Kritik från Natomotståndare" och "Militära insatser" är de artikelteman som utgör störst

andel av materialet efter “medling/diplomati”. Övriga artikelteman är “Utvecklingen i Ungern”, “Kriget i Ukraina”, “Opinionsläget” och “Natochef i fokus”.

De mest förekommande artikeltemat 2023 var medling och diplomati – här främst rörande Sveriges Natointrädesprocess. Detta utgjorde ungefär hälften av artiklarna i vårt material. Andra noterade artikelämnen i materialet är artiklar som har fokus på eller där Nato:s chef får komma till tals, artiklar om opinionsläget kring Nato, artiklar om olika typer av militära insatser eller förberedelser från Nato:s håll, kritik från Natomotståndare, kriget i Ukraina, utvecklingen i Turkiet, utvecklingen i Ungern samt Finlands inträdesprocess i NATO.

De artikelteman har vi vidare som utgångspunkt för att välja de artiklar som ska analyseras mer närgående i den kvalitativa delen för att få en djupare förståelse om hur Nato framställs under de två tidsperioderna. De personer som nämns mest i materialet är Ulf Kristersson, Jens Stoltenberg och Recep Tayyip Erdogan 2023 respektive Slobodan Milosevic, Bill Clinton, Javier Solana och Carl Bildt 1999 enligt *Retrievers* kategorier. Även det är en viktig utgångspunkt för vår kvalitativa del, där vi djupare kommer att studera hur olika aktörer i Natoartiklarna framställs och hur det i sin tur påverkar bilden av organisationen.

Om man jämför 2023 med 1999 ser vi både förändringar och likheter. Antal artiklar som handlar om diplomati och medling har ökat anmärkningsvärt genom åren. Detta beror antagligen på att ett svenskt Natomedlemskap har hamnat allt mer på dagordningen efter Rysslands invasion av Ukraina samt svenska riksdagens omröstning om inträde i Nato som inledde en inträdesprocess. Antal artiklar som fokuserar på krigföring minskar från 1999 till 2023, där krigförings-temat är uppdelat i kategorierna “Militära insatser” och “Kriget i Ukraina”. Det kan antas bero på att Nato inte är en aktiv part i Ukrainakriget som i Kosovokriget och därmed är de Natoartiklar om krigföring inte lika många som när Nato hade större delaktighet. Fokuset har istället flyttats till Sveriges och Finlands Natoprocess. Vidare är dessa siffror relevanta eftersom de ger en tydlig överblick på vilket sätt Nato har hamnat på agendan i svensk media.

5.2 Kritisk diskursanalys

5.2.1 Artiklar från 2023

Så som det går att se i den statistiska överblicken av artiklarna som kom ut under våren 2023 så finns det en viss överrepresentation i artiklar som diskuterar Sveriges stundande inträde i Nato.

Detta märks även tydligt i det material som vi går igenom djupare för den kvalitativa diskursanalysen. I de artiklar som har valts ut för analysen så kan man finna en försiktighet i uppmålandet av militäralliansen. Det är inte mycket direkt kritik som kommer från skribenternas håll och även om det finns en kritik bland vissa som kommer till tals så är det inte de som syns mest i artiklarna. De diskurser som dyker upp i de flesta artiklarna är de som rör Turkiet och Sveriges relation till Turkiet. Fairclough menar att diskurser konstrueras och rekonstrueras genom sättet man använder språk för att framställa makt och samhälle (Fairclough 1995: 5-9). Genom att i artikeln diskutera hur Turkiet och Ungern kan påverka Nato vid fler tillfällen i framtiden och hur de på något sätt arbetar emot det välvilliga Nato bidrar man till dessa diskurser. Vidare diskuteras också Finlands kommande position i samarbetet då de blir välkomnade in i Nato under just den tidsperioden som undersöks.

Majoriteten av artiklarna som vi har analyserat har målat upp Nato just som välvilligt och som den goda, laglydiga organisationen som endast strävar efter stabilitet i västvärlden. Det är sällan andras tankar som kommer fram och om de gör det så är det oftast i bakgrunden. I vissa artiklar kommer ett kritiskt citat i slutet av en text. Det är också förekommande att kritiska citat kommer inklämt i texten på ställen där läsaren kanske inte upplever det som anmärkningsvärt. Var kritiken hamnar i texten och hur mycket utrymme den får kan påverka textens helhetsintryck, då den kan verka positivare än vad skribenten från början menat för att kritiken inte blir en tillräckligt tydlig del av artikeln. Med dagordningsteorin i åtanke så kan man se att vissa delar av texten gör sig påmindare oftare än andra då de får ett större fokus i artikeln i fråga (Tversky & Kahneman 1974: 1125). Detta märks tydligt i artikeln "Kraftig ökning i stödet för svenskt medlemskap i Nato" (Nilsson 2023) där en vänsterpartistisk representant diskuterar partiets motstånd till ett svenskt medlemskap men ändå får avsluta resonemanget med tanken att de "måste vänja sig vid tanken av att Sverige kommer att gå med". Den formuleringen, även om den ligger mer hos politikern än hos skribenten själv, lägger vikt vid just det faktum att opinionen har svängt på ett sådant sätt att även en motståndare till medlemskapet måste arbeta utifrån premissen att Sverige snart kommer att vara medlemmar i alliansen. Det har även betydelse att det är just dessa citat och dispositionen på dem som skribenten har valt eftersom det påverkar fenomenets "inramning" vilket enligt gestaltningsteorin har inverkan på hur läsaren bildar sin världsbild, åsikter och uppfattning kring Nato (Karlsson & Strömbäck 2019: 342). När artikeln beskriver partiernas interna diskussioner så tar skribenten också upp statistik om hur många inom

Vänsterpartiet som stödjer eller inte stödjer Natomedlemskap. I redovisningen av de siffrorna beskrivs de som är emot medlemskapet som “drygt hälften” av partisterna samtidigt som de som tycker att ett medlemskap skulle vara en bra idé istället nämns som “nästan var femte vänsterväljare”. Här skiljer sig siffrorna åt av många anledningar och det som gör det intressant ur ett analysperspektiv är att skribenten inte räknar samma kategori av individer i de båda framställningarna. I det första exemplet tar man upp antalet partister som är emot och i det andra nämner man antalet väljare som hade kunnat tänka sig att gå med i Nato. Partister och väljare behöver inte nödvändigtvis stå i samma läger i alla frågor. Artikeln tar dock upp den interna diskursen inom Vänsterpartiet där Natomedlemskapet skapar en klyfta bland vissa medlemmar och bland väljare. Artikeln lägger också mycket vikt vid att stödet för Nato i den svenska opinionen numera är “rekordstarkt”. Det ordvalet ger en tydlig bild av Natos betydelse för den svenska opinionen och det skapar en positiv association till det svenska Natointrädet då ett brett stöd bland folket oftast är att tolka som någonting positivt (Karlsson & Strömbäck 2019: 342).

Artiklarna från 2023 jobbar också flitigt med kontraster. Även i artiklar, likt den ovan nämnda, där Turkiet inte spelar en jättestor part kan man starta artikeln med “Erdogan säger fortsatt nej, men svenska folket säger ja” (Nilsson 2023). Kontraster blir ett retoriskt knep som skapar en dynamik mellan aktörer i en fråga och i detta fallet så blir det också så att skribenten får med ett omnämnande av en diskurs eller en företeelse som kanske inte hade varit lika synlig i artikeln annars. Med det så ramas artikeln in av diskursen kring Turkiet som annars inte tar så mycket plats i resten av texten (Karlsson & Strömbäck 2019: 342-343).

Den inrikespolitiska debatten om Sveriges medlemskap blir också viktig i artikeln “Historiskt beslut klubbat – Sverige säger ja till medlemskap i Nato” (Nilsson 2023) där representanter från ett flertal partier får höras. Främst är den svenska utrikesministern och vänsterpartiets utrikespolitiska talesperson. Språkbruket i den nämnda artikeln visar delvis på en positiv Natobild då skribenten har skrivit att “endast MP och V” röstade nej till förslaget om att Sverige skulle gå med i Nato. Att skriva “endast” lägger tyngd på partiernas minoritet i sammanhanget istället för att skriva “både” som hade kunnat ge en läsare möjligheten att tolka in en större opinion mot förslaget än vad en kan göra när en läser det som nu skrivits i artikeln.

Även andra kommer med kritik mot Nato och Sveriges framtida medlemskap. Men kritiken handlar, som tidigare nämnt, sällan om något direkt riktat mot organisationen i sin helhet. De artiklar som visar tydlig kritik på något sätt nämner istället riskerna med olika

händelser i specifika medlemsländer. Ungern och Turkiet blir som tidigare förklarar ofta gestaltade som bovarna som drar ut på Sveriges inträdesprocess. De beskrivs också på sätt som gör att man som läsare kan dra tydliga kopplingar mellan dem och Ryssland som i övrigt också ställs i kontrast till Nato, speciellt i relation till kriget i Ukraina.

I artikeln “Konflikterna som hotar Nato inifrån” (Stenberg 2023) så diskuteras dessa orosmoln i ett djupare perspektiv. Turkiet och Ungern får spela en huvudroll då man frågar sig om deras motstånd mot Nato:s generella linje kommer att stanna vid det om Sveriges medlemskap eller om det istället kan utvecklas till ett större problem för organisationens framtid. USA och landets nästa presidentval målas också upp som ett orosmoln. Skribenten ifrågasätter ifall Donald Trump kommer att vara en lika stöttande del för Sveriges medlemskap som Joe Biden har varit eller om han kanske till och med kommer att vilja dra USA ut ur Nato. Man diskuterar även vad olika medlemsländer ser för problem med en utökad konflikt ifall Nato skulle bli mer involverade i Ukrainakriget. I det fallet så delar man upp Nato i ett öst- och västperspektiv där länderna som ligger närmare Ryssland och Ukraina är oroliga för sin egen säkerhet samtidigt som de central- och västeuropeiska länderna tillsammans med de nordamerikanska medlemmarna är mer oroliga för konsekvenserna av att gå för hårt mot Ryssland i en eventuell väpnad konflikt. Den här kritiken mot specifika medlemsländer sätter inte Nato som organisation under ett kritiskt förstöringsglas utan sätter istället fokus på de inom alliansen som kan agera på ett sätt som kan orsaka problematik. De frågor som kan tydas som riktade mot hela organisationen är möjligtvis den om hur det kommer att gå att hålla samman alliansen under framtiden ifall fortsatta splittringar blir mer och mer tydliga. Detta visar på ett sätt den försiktighet mot att göra direkta ställningstaganden som kan tolkas som kritiska mot Nato som organisation som kan synas genomgående i de texter som uppkommit under våren 2023. Den negativa gestaltningen (Ewoldsen & Roskos 2016: 185-186) som kan uppstå riktas ofta mot mindre aktörer inom organisationen istället för mot de större som Nato i sig.

Bland de länder som nämns som problematiska i artiklarna som vi har undersökt så finns ofta Ungern med. Deras roll i den allmänna diskursen blir väldigt tydlig i artikeln “Ulf Kristersson vill pressa Viktor Orban på EU-mötet” (Melchior 2023) där man beskriver hur Sveriges inträdesprocess till Nato bromsas av Ungern. Landet och dess president beskrivs endast som ett hinder för Sverige och som ett problem för både EU och Nato då deras regering inom den senaste tiden har stiftat lagar som inskränker homosexuellas rättigheter. Landet beskrivs med

detta på ett sätt där de endast blir en bov i dramat om Sveriges inträde. Dock nämns som tidigare inte heller någon direkt kritik mot Nato som organisation eller mot Sverige, Finland eller EU för den delen heller. Där skapas ännu en tydlig kontrast mellan de “goda” i processen och de som skulle kunna tolkas som de “onda” eller åtminstone “lite mindre goda”.

Många andra diskurser som tas upp i koppling till diskussionen om Sveriges medlemskap i Nato hamnar lätt i skymundan då det verkar som att skribenterna hellre lägger sitt fokus just på när och hur Sverige kan bli medlemmar. I artikeln “Kraftig ökning i stödet för svenskt medlemskap i Nato” (Nilsson 2023) nämns det tidigt i artikeln att det finns en ojämn könsfördelning i Natofrågan i Sverige. Liberalen Anna Starbrink kommer till tals och får lite snabbt diskutera sin syn på situationen ur perspektivet av en kvinnlig politiker med ansvar för försvarsfrågor. Diskussionen hamnar dock snabbt i bakgrunden då artikeln direkt efter ingressen där könsdiskursen nämns går vidare till diskussionen om medlemskapet och opinionens generella vändning i frågan om ett svenskt anslutande. Detta går att koppla till den delen av dagordningsteorin som går in på vilka frågor som prioriteras av olika medier. På så sätt kan man också se hur det kan ha inverkan på vilka frågor som blir mest relevanta för läsaren då de frågor som nämns oftast blir de som fastnar i minnet hos läsaren (Iyengar & Kinder 1987: 33).

I konflikter där Nato redan på något vis är inblandade finns det en vinkling som tyder på att man inte fullt har tagit upp perspektivet hos den andra sidan av debatten. I artikeln “Nato skickar förstärkning till Kosovo efter förnyat våld” (Svenska Dagbladet & TT 2023) nämns det att Natostyrkor blivit attackerade i Kosovo. Incidenten nämns endast i Natostyrkornas perspektiv och de som väl kommer till tals är antingen företrädare för Nato eller för EU. Artikeln innehåller en kort genomgång av vad som skapat oron i området runt Kosovo, men den är väldigt kortfattad och ingen från den serbiska sidan av konflikten har intervjuats eller citeras i texten. Denna företeelse kan också kopplas till den tidigare nämnda dagordningsteorin då olika sidor av en debatt kan omnämnas olika mycket i texterna. Och om det då är så att man nästan helt och hållet förbiser en sida av en diskussion så kan läsaren missa en väsentlig del av debatten då den information som mer ofta kommer fram blir mer framträdande i läsarens minne och på sätt skapar läsarens bild av händelserna som beskrivs (Tversky & Kahneman 1974: 1125).

Finland och Natoländerna utöver Turkiet och Ungern målas oftast upp som hjälpande i Sveriges medlemsprocess och i artikeln “Experten: Finland kan hjälpa Sverige inifrån” (Ericson 2023) blir detta extra tydligt. Som titeln tydligt indikerar så ses Finland som ännu en aktör som

arbetar i Sveriges intresse när det kommer till Natofrågan. Resten av Nato, representerat av Natochefen Jens Stoltenberg, kommer till tals och beskriver Finland som ett bevis på att Ukrainakriget har gjort väst mer sammansvetsat.

För att sammanfatta analysen utifrån vårt analyschema är de som kommer till tals i artiklarna från 2023 olika Natoländers representanter, svenska och finländska representanter, Natochefen Jens Stoltenberg, ett par statsvetare och ukrainska representanter. Medverkande från meningsmotståndare är sällsynta och de hamnar ofta i bakgrunden. Ibland ser man som i “Nato skickar förstärkning till Kosovo efter förnyat våld” (SvD & TT 2023) kortare beskrivningar av konflikten för att ge kontext men sällan mer än det för att ge motståndarens sida. Citaten från Nato:s representanter centreras ofta kring Sveriges och Finlands plats i Nato samt de två ländernas inträdesprocesser. En diskurs som även indirekt konstrueras genom artiklarna är öst och västs plats i Nato – i och med att Ungern och Turkiet ofta målas upp som Sveriges motpoler i Nato och de som motsätter sig deras inträde medan företrädare för länder som USA, Tyskland och Norge är positiva till de nordiska ländernas inträde i artiklarna.

Det som i huvudsak lyfts fram som problem i artiklarna är att Sveriges väg in i Nato är svår och lång. Denna diskursen konstrueras och rekonstrueras genom att artiklar beskriver svenska Natostödet som starkt och flera artiklar har fokus på exempelvis löften som “Sverige kommer vara med i Nato till Vilnius” och citat från olika utrikesministrar om att det “visar hur välkommet Sverige är i Nato”. Samtidigt framställs Turkiets Erdogan och Ungerns Orban som problem och hinder i Sveriges inträdesprocess. Problemkonstrueringen blir således att vägen in i Nato är lång och att svenska politiker kämpar för att Sverige ska komma in i Nato.

Nato som aktör framställs som en aktör som styrs av olika länder med skilda intressen och därmed en splittrad organisation. De aktörer som får komma till tals kan delas upp i tre kategorier utifrån hur de gestaltas i förhållanden som tas upp i artiklarna. Erdogan och Orban är företrädare för Natoländer som har vissa värderingar som motsätter sig typiska “västerländska” och därmed fungerar som hinder eller stoppklossar för framförallt Sveriges inträde i Nato. De nordiska ledarna Ulf Kristersson och Sanna Marin framställs som starkt drivande i Natoprocessen och att detta görs utifrån svenska och finska intressen. Jens Stoltenberg och andra företrädare för Natoländer framställs positiva till Sveriges och Finlands intåg genom citat. Dessa typer av aktörer framställs som medlande mellan intressena för de olika länderna i organisationen

och blir personifierade i Natoprocessen. Rapporteringen resulterar i att dessa namn blir välkända hos läsarkretsen och förknippade med Natorapporteringen.

5.2.2 Artiklar från 1999

Rubriken "Nato redo för anfall" (Barkman 1999) använder ett språk som målar upp Nato som de aktivt anfallande och visar på deras roll i kriget, men i ingressen och början av artikeln framgår även att de har tagit till diplomatiska åtgärder innan krigsåtgärder. Enligt Faircloughs diskursanalys spelar språket en stor roll i hur samhället och makten framställs i media vilket i sin tur bidrar till skapandet och återskapandet av diskurser (Fairclough 1995: 5-9). I artikeln kommer bland annat USA:s försvarsminister Madeleine Albright till tals och artikelns skribent formulerar det som att den amerikanska fredsmäklaren "åker till Belgrad för att få serberna att gå med på en fredsuppgörelse". Den formuleringen får det att framstå som att serberna är svåra att förhandla med och få att gå med på en fredsuppgörelse, det vill säga att Nato:s handlingar är nödvändiga. I artikeln får inte Milosevic, Serbiens president, komma till tals utan det är endast Nato:s företrädare och allierade som kommer till tals. Vilka som kommer till tals i mediatexter och på vilket sätt de framställs har påverkan på de diskurser som konstrueras och rekonstrueras (Berglez 2019: 240). Att det är företrädare för Nato som främst kommer till tals visar därmed att Nato:s perspektiv på konflikten framhävs enligt den kritiska diskursanalysen. Dock visas en viss kritik i formuleringen att Nato bland annat är källan till att en "humanitär katastrof" står inför dörren och att många kosovoalbanska flyktingar är utsatta i vinterkylan. Till skillnad från andra artiklar som handlar om Nato:s bombningar och dödsoffer som orsakats av Nato är att i den här artikeln står istället serbiska dödsoffer i fokus, vilket ger ett annat ljus på Nato än artiklar där de framställs som den "våldsamma", "aggressiva" eller "aktiva" parten. Skillnaden i fokus på vilken aktör som utför den "dåliga" handlingen har enligt gestaltningsteorin påverkan på hur aktörer, som i det här fallet är Nato, uppfattas (Karlsson & Strömbäck 2019: 342-343).

I artikeln "Kosovo sätter västs trovärdighet på spel" (Svenska Dagbladet & Reuters 1999) används mer hotfull retorik om ett potentiellt Natoangrepp. Det citeras att Slobodan Milosevic får "bara några timmar" på sig att skriva på fredsfördraget innan Nato vidtar krigshandlingar. Det uppges även att medlarna vill träffa Milosevic en sista gång för att "förmedla allvaret bakom hoten". Nato målas enligt gestaltningsteorin upp som att de vill medla, samtidigt som det inte riktigt finns några intentioner att låta serberna förhandla, det framställs alltså i artikeln som att ett

Nato-anfall är oundvikligt om inte Serbien går med på alla krav (Ewoldsen & Roskos 2016: 185-186).

I "Ryskt försök att mäkla fred. Primakov till Belgrad" (Ohlsson 1999) blir Ryssland medlare för att få stopp på Nato:s bombattacker. Nato blir krigförande part och även den aggressiva parten i kriget. Frankrike gestaltas som den "krigförande" Natomedlemmen medan Ryssland försöker mäkla fred. I kontrast till den första artikeln där serberna framställs mer som den aggressiva parten i motsats till Nato blir det tvärtom i det här fallet, då fokuset sätts på Nato:s krigföring vilket gestaltar dem som mer krigförande (Karlsson & Strömbäck 2019: 342-343).

"Kriget i Jugoslavien: Civila döda i Natoattack" (Jönsson 1999) handlar om "Natobombningar" och "diplomatiska utspel". "Gråtande och motvilliga flyktingar" målas upp som konsekvenserna av Nato:s "mest omfattade luftangrepp hittills". Här framställs Nato alltså i ett mer kritiskt ljus enligt de diskursiva praktiker och språket som används i texten (Berglez 2019: 234-236). Samtidigt pågår en fredslösning av Rysslands diplomat som kan bli "politiskt besvärande" för Nato. Att freden går emot Nato:s intressen bidrar till en diskurs om att bombningarna ligger i Nato:s intressen och att det går emot dem att sluta fred, det vill säga att fred inte blir det slutliga målet utan att gynnsamt utfall för Nato är anledningen till att man fortsätter kriga (Ibid: 234-236). Nato medgav även "att man hade missat det avsedda målet" vilket gör att förtroendet för Nato kan brista. Nyhetsartikeln nämner att man kämpar mot ett "propagandakrig" i serbiska nyheter. Det skrivs att det pågår en "propagandekampanj som liknar Natoattackerna med Hitler-Tysklands bombningar" och "antikrigsvideor framställer Nato som Nazi och andra västledare som moderna Hitlergestalter" (Jönsson 1999). I och med att man benämner det som propaganda avfärdar skribenten att det skulle vara lika illa som serbiska nyheter påstår och bidrar till konstruktionen av "propagandakriget" (Fairclough 1995: 5-7).

I artikeln får Jugoslaviens informationsminister komma till tals om att de vill "visa sin goda vilja att lösa konflikten på ett fredligt sätt" vilket lyfts fram i texten med att beskriva Milosevic-regimens "försök att nå en diplomatisk fredslösning på egna villkor". Nato nämns även i samband med de flyktingläger som de upprättat i artiklar som "Flyktingar sänds till okänd destination" (Hansson & Rosin 1999). Utifrån gestaltningsteorin kan man tolka det som att här framställs istället Nato som en hjälpare som riktar sitt fokus på att ge hjälp till behövande flyktingar (Karlsson & Strömbäck 2019: 342-343).

“Nato:s 50 årsjubileum - Tilltufsad Nato rannsakar misstag under toppmötet” (Holmström 1999) handlar om att Nato frias av krigsrådet. Ordvalet "tilltufsad" framställer Nato som i en trasslig och svår sits, vilket rättfärdigar deras handlingar samtidigt som det ifrågasätter dem. I artikeln skrivs att “paradoxalt nog har alliansen kastats in i sin första väpnade konflikt” samtidigt som den har 50-årsjubileum. Det framställer det som att själva skapandet av Nato är motsägelsefullt mot deras agerande i Kosovokriget. Formuleringen “kastats in” får det att framstå som att de inte hade något annat val än att gå in i en väpnad konflikt. I artikeln står det att “rollen som fredlig stabilisator av Europa krävde plötsligt handling för att hejda en humanitär tragedi” och att detta är en “en krigsinsats på moralisk grund”. Mycket intern kritik i Nato tas upp och meningsskiljaktigheterna mellan “nya” och "gamla" Nato skildras. Flera olika diplomater och experter får komma till tals.

Även i artikeln “Kriget i Jugoslavien: Tribunal granskar NATO” (Barkman 1999) kritiseras Nato. De utnämns som krigsbrottslingar av FN, som påminner dem om Genevekonventionen. I “Bildts uppdrag - USA:s tvekan sinkade utnämning” (Hammargren 1999) får även Carl Bildt komma till tals med kritik mot Nato. Han kritiserar “bristen på politisk strategi bakom Natobomberna”. Citatet “Milosevic synade vår bluff” visar särskilt på att Nato kanske inte var förberedd på den attack som genomfördes. Eftersom Bildt får komma till tals mest kan de diskurser och synen på Nato som läsaren får vara beroende av dennes inställning till Bildt samtidigt som han kan tänkas ha en viss auktoritet för läsaren som EU:s medlare. En kontrast som skildras i artikeln är att Bildt är för medlemskap i Nato men kritisk mot bombningarna, medan den Göran Persson-ledda regeringen är emot medlemskap men har förståelse för bombningarna. Ingen från regeringen har dock fått komma till tals i artikeln (Hammargren 1999).

Sammanfattningsvis får både representanter för Nato och Nato-allierade länder komma till tals såväl som jugoslaviska och ryska ledare, däremot är majoriteten av de ledare som får komma till tals och de perspektiv som visas upp västerländska. Hur de olika aktörerna gestaltas varierar mellan olika artiklar. I vissa artiklar rättfärdigas Natos agerande mer genom att beskriva de konsekvenser som Milosevics agerande har haft för bosnierna och hur de negativt påverkar flyktingar, medan andra lägger fokus på de negativa konsekvenserna som Nato:s agerande haft, som på bombningar och på FN:s påminnande om Genevekonventionen. Även hur Milosevic eller Nato framställs drivande i de diplomatiska fredsförhandlingarna i olika artiklar har konsekvenser

för om de porträtteras som krigförande eller medlande. De problem som lyfts fram i artiklarna är bland annat etnisk rensning, civila som dör, folk som måste fly och att Nato ger sig in i sin första väpnade konflikt. De diskurser som konstrueras är att Nato begår krigsbrott genom mycket fokus på dödande av civila, missande av militära mål och fördömingar från FN motsatt att Nato:s handlingar är nödvändiga för att förhindra folkmord eller etnisk rensning genom att ge Nato-förspårare möjlighet att försvara besluten och lägga fokus på de negativa konsekvenserna av Milosevics handlingar.

5.2.3 Jämförande mellan tidsperioderna

Natorapporteringen skiljer sig märkbart mellan 2023 och 1999 beroende på de olika omständigheterna som Nato befinner sig i, vilket är ett rimligt antagande att göra utifrån mediernas uppgift att informera om aktuella händelser och sprida kunskap kring dessa. 2023 är Nato en utomstående part i Ukrainakriget men som en stark motpol till Ryssland framställs att vara på Ukrainas sida medan i Kosovokriget 1999 är Nato en aktivt krigförande part. Det resulterar i en tydlig skiljelinje mellan de Natofokuserade artiklar från perioden. 2023 handlar till en stor del av rapporteringen om Nato som sker om Finlands och Sveriges Natoprocess, där ett inträde i Nato ofta målas upp som önskvärt eller eftersträvt. Det kan bero på att de som kommer till tals i artiklarna för det mesta är politiker som ser ett Natomedlemskap som något önskvärt och något de eftersträvar. Vilka som kommer till tals i artiklarna kan enligt den kritiska diskursanalysen påverka vilka diskurser som lyfts fram eftersom citaten speglar dessa åsikter och inställningar (Fairclough 1995: 5-7). I sin tur resulterar det i att de åsikter och problem som hamnar på agendan i rapporteringen till stor del blir att Sverige inte ännu har kommit med i Nato. 1999 handlar Natorapporteringen främst om Nato:s attacker i kriget, vilket har betydligt mer negativa konnotationer med tanke på att civila offer omnämns. Nato omnämns då mer som en föröware i de artiklar där man tar upp just offer för bombningar och militära angrepp mot Serbien och då blir det just den bilden som blir kvar i huvudet hos läsaren (Ewoldsen & Roskos 2016: 185-186).

En skillnad på hur Nato framställs som aktör mellan 1999 och 2023 är att 1999 är Nato en aktör som i media måste försvara sina handlingar medan 2023 är det en aktör som Sverige väntar svar från och som därmed ger till stor del diplomatiska svar som inte säger mycket om hur läget ser ut om Sveriges Natoprocess. Det resulterar i en skillnad i att 1999 framställs Nato som

en mer “kontroversiell” och “politisk” aktör medan 2023 är det en “konsensus” och “opolariserad” bild av Nato som förmedlas. En annan märkbar skillnad från 1999 till 2023 är hur och vilka interna stridigheter inom Nato som skildras. 1999 skrivs i artikeln “NATO:S 50 årsjubileum - Tilltufsats Nato rannsakar misstag under toppmötet” om de interna konflikter som råder på grund av att organisationen ingått i sin första väpnade konflikt. “Gamla” Nato som skapades för att försäkra fred i Europa förkastar de metoder som har tilltagits medan “nya” Nato som är beredda att ta till militära medel för att försvara dessa värderingar har drivit igenom. De interna konflikterna som istället skildras 2023 blir mer om de länder som är mer välvilliga till ett svenskt och finländskt medlemskap gentemot de som verkar mer emot det. Eftersom de förstnämnda länderna ofta representeras av Tyskland, Frankrike och USA och de sistnämnda av Turkiet och Ungern konstrueras här även en diskurs om att öst- och västerländska värderingar skapar konflikter inom Nato genom att gestalta dessa som motpoler (Berglez 2019: 234-236).

6. Analys

6.1 Dagordningsteori

I den statistiska överblicken som gick igenom vilka teman som kom upp oftast i de undersökta artiklarna så går det att urskilja en viss snedfördelning i fokus på specifika sakfrågor. Under Kosovokriget så var de flesta artiklarna fokuserade på medlingsförsök mellan de olika parterna. I de artiklarna som nämner medlingsförsök så nämner de flesta av dem Nato som den parten som försöker nå någon form av diplomatisk lösning. Detta ändras längre in i konflikten men det är fortfarande Nato som blir huvudaktören i de flesta nyheterna som publiceras under den undersökta perioden. Även om Ryssland och Jugoslavien försöker nå diplomatiska lösningar under den senare hälften av våren så ges den diskursen inte mycket utrymme i de medier som undersöks i den här studien. Artiklarna från 2023 fokuserar mest på Sveriges inträdesprocess och de potentiella hinder som finns där. Turkiet och Ungern nämns ofta men får sällan komma till tals genom några officiella representanter. De nyheter som berör dem handlar oftast om huruvida de kommer att fortsätta vara en bromskloss i Sverige och Finlands antagningsprocesser eller inte.

Nyheterna som nämns under 2023 blir alltså väldigt fokuserade på den nationella situationen kring Natomedlemskapet och fokus ligger mest på Sverige själv. Det är här som 2023

skiljer sig mest från 1999 då Sverige under 1999 har en mer passiv roll där man inte vill lägga sig i direkt. På så sätt blir det lättare för medier att ta en mer kritisk ställning gentemot militäralliansen och därför kunna skriva artiklar som på något sätt ifrågasätter organisationen. Under 2023 så behöver medier ta ett mer försiktigt ställningstagande då situationen kring den pågående inträdesprocessen kan verka skör. Här går det lätt att se kopplingar till dagordningsteori då man väljer ut nyheter som antingen är ifrågasättande gentemot Nato eller inte beroende på situationen och Natos roll i ett svenskt perspektiv (McCombs & Shaw 1972: 176).

6.2 Gestaltningsteori

Vid en närmare blick på texterna som nämnts i den kvalitativa analysen så är det möjligt att se ett flertal gestaltningar som blir av betydelse för tidningarnas täckning av Nato som organisation och de aktörer som spelar roll i Nato:s arbete. Ett tydligt gestaltande som gjorts i både artiklarna från 2023 och 1999 är hur man inte skriver från motståndets perspektiv. Detta fenomenet är tydligast under 2023 då Nato blivit framställt som en mer okontroversiell organisation som det är eftersträvt att Sverige så gärna vill vara en del av. Så var inte fallet 1999. Detta gör att andra aktörer som antingen står kritiska till Sveriges medlemskap eller på något annat sätt arbetar mot Natos utökning målas upp som problemfaktorer. Bland dessa representeras oftast utländska aktörer såsom Ryssland, Turkiet och Ungern. Deras perspektiv presenteras inte mer än förbigående ifall de tas upp alls (Karlsson & Strömbäck 2019: 342).

I artiklarna från 1999 så fanns det också en tydlig snedfördelning i representationen från de olika sidorna. Även om man vågade vara mer kritisk mot Nato och bombningarna som utfördes under Kosovokriget så var det svårt att finna situationer då tydliga alternativ till den militära alliansen kunde presentera sina åsikter. Det fanns berättande delar av texter som nämnde vad konflikten gick ut på och hur många serber som drabbats av bombningarna, men det var sällan som de faktiskt kom till tals i intervjuer eller liknande sammanhang. Beskrivningen av vem som tar vilken part i striderna blir en väldigt märkbar del av gestaltandet i artiklarna från 1999 (Ibid). Vissa artiklar målar upp Nato som en part som försöker nå lösningar på ett diplomatiskt sätt och där bombningar endast ses som en sista utväg för att kunna få stopp på det som händer i Jugoslavien. I andra artiklar som publicerats några veckor senare så märks en annan tendens. Det blir istället så att Ryssland blir en medlande part som försöker hjälpa Jugoslavien

med att hitta en fredlig lösning på problemet samtidigt som att Nato på något sätt har gett upp de diplomatiska försöken och istället börjat med ett försök att bomba Jugoslavien till dess att de ger upp villkorslöst.

Det är svårt att hitta lika tydliga kontraster mellan olika artiklar som är skrivna under 2023. Detta beror bland annat på att Nato inte är inblandad i en lika tydlig konflikt. De största konflikterna som målas upp är de som finns internt inom Nato som organisation. Ungern och Turkiet blir tydligt gestaltade som bovarna i dramat då de drar åt ett annat håll än resten av Nato. Sverige och Finland målas upp som rationella aktörer som söker medlemskap i Nato för att försäkra sig om att man kommer att kunna få skydd i framtida konflikter. Nato ses som den hjälpande organisationen som vill kunna erbjuda den försäkringen som de båda länderna söker men att de först måste bli av med den interna oppositionen, nämligen Ungern och Turkiet. Ryssland målas upp som den aggressiva parten i Ukrainakriget och blir därför ett av de stora orosmolnen för Nato som organisation. Frågor ställs om hur man ska hantera krisen i framtiden och om Natos splittringar kring Sveriges medlemskap även kan påverka organisationen i andra frågor.

6.3 Kris-, krigs- och fredsjournalistik

Enligt Karlsson och Strömbäck är ett alarmerande skrivsätt vanligt inom krisjournalistiken. Exempel på detta är när rapporteringen framhäver uppgifter som kan göra folk rädda och oroliga (Karlsson & Strömbäck 2019: 273-274). Både i materialet från 1999 och 2023 finns exempel för sådana typer av framställningar. 1999 framhävs krissituationen i Kosovo med rubriker som “Elva civila dödade när Nato bombade bro” (Horner 1999) och “Nato bombade flyktingar” (APT, TT & Reuters 1999). I artiklarna från 2023 är det istället artiklar som “ÖB: Lång väntan på Nato kan hota säkerheten” (TT & Svenska Dagbladet 2023) som framstår som alarmerande. Det kan resultera i att läsarna kan bli rädda och oroliga och bidrar till diskursen att Sveriges säkerhet är hotad om vi inte får gå med i Nato, vilket i sin tur kan svänga opinionen åt det hållet vi har sett under våren 2023, nämligen att fler svenskar har blivit positivt inställda till Nato. Olika alarmerande rubriker från 1999 skapar istället ett problem kring Natos bombningar, attacker mot civila och flyktingkris, vilket istället leder till att det är dessa saker som läsarna kan tänkas oroa sig för utifrån rubrikerna.

Utifrån Galtungs definitioner om krigs- och fredsjournalistik som vålds-orienterad, propaganda-orienterad, elit-orienterad och vinnar-orienterad respektive lösningsorienterad, folk-orienterad och sanningsorienterad (Nohrstedt & Ottosen 2014: 86-87) visar flera av artiklarna från analysmaterialet på tendenser åt de olika hållen. Såväl 1999 och 2023 läggs mycket fokus på elitpersoner i artiklarna, exempelvis Ulf Kristersson och Recep Tayyip Erdogan 2023 och Slobodan Milosevic och Carl Bildt 1999. Det här är ett typiskt drag för den så kallade krigsjournalistiken, men det finns även en tendens att fokusera på civila offer i konflikterna. Exempel på sådana artiklar är “Civila dödade i Natoattack” (Jönsson 1999) som fokuserar på hur många civila som omkommit, men också artiklar om människor som flyr. Skillnaden mellan dessa artiklar och artiklarna som har elitpersoner i fokus är att elitpersonerna får komma till tals medan civila offer och flyktingar i Kosovokriget 1999 ofta blir en del av den “ansiktslösa massan”. De rapporteras om som nummer och inte som personer på samma sätt som elitpersonerna. Däremot kan dock artiklarna som har fokus på civila offer ändå betraktas som fredsjournalistik då vinkeln hamnar på att krig är moraliskt fel och skadligt, något som är centralt för värderingarna bakom fredsjournalistiken.

Utifrån krigs- och fredsjournalistiken som analysverktyg kan således Natorapporteringen 2023 kategoriseras inom fredsjournalistikens ramar eftersom rapporteringen inte handlar om Ukrainakriget i sig utan om Natoprocessen. Rapporteringen har blivit fränkopplad från det pågående kriget och fokuset i artiklarna som berör Nato läggs ännu mer på diplomati och medling. Ett medlemskap i Nato för Sverige och Finland rapporteras inte som en lösning på Ukrainakriget utan endast en säkerhetsstrategi för de två nordiska länderna. Det förstärks i de citat som får plats i ingresserna och rubrikerna på artiklarna. Särskilt stort fokus på ett eventuellt ukrainskt inträde i Nato avfärdas i media istället som något som hade trappat upp kriget och hade setts som en provokation mot Ryssland. Samtidigt fokuserar en hel del artiklar på mobiliseringsprocessen, vilket också kan ses som krigsjournalistisk rapportering (Nohrstedt & Ottosen 2014: 88). Exempelvis Nato:s beredskap för attacker och bombningar rapporteras om på detta sätt.

6.4 Felkällor och vidare forskning

Det är viktigt att lägga tyngd på det faktum att Nato under de olika tidsperioderna vi har skrivit om har befunnit sig i vitt skilda situationer. Under Kosovokriget så var Nato en aktivt

krigförande part och under våren 2023 så hade alliansen inte en lika aggressiv roll i någon specifik konflikt. Det närmsta Nato var en direkt konflikt under 2023 är konflikten med Ryssland rörande Ukrainakriget. Där har Nato dock inte gjort några egna militära insatser utan har istället stöttat Ukraina med pengar och material. Detta har inte heller endast gjorts genom Nato som organisation utan även genom de enskilda länderna som är medlemmar i Nato samt genom organisationer som EU. Med detta i åtanke så kan det tyckas rimligt att sättet som man diskuterat Nato på har varierat någorlunda mellan situationerna. Det som gör vår studie intressant och relevant är att vi belyser tendensen att backa från direkt kritiska artiklar mot Nato från mediernas eget håll. Vi finner det fortfarande värdefullt att ha valt två perioder där Nato tagit stor plats på agendan då det ökar urvalet av material samt ger en inblick i hur frågor diskuterats under perioder då de faktiskt har varit aktuella istället för att ta en period där Nato kanske inte varit lika mycket i blickfånget.

Nya rapporter har visat att stödet för Nato har minskat i november 2023. Det hade varit av intresse att fortsätta undersöka huruvida diskursen i de svenska medierna än en gång har vänt eller på något sätt påverkats för att spegla opinionens synpunkter. Framtida studier hade även kunnat fokusera på att hitta förklaringar till varför diskursen har förändrats. De hade också kunnat handla om huruvida diskursen kring Nato har fortsatt att förändras då diskurser i media sällan är helt statiska genom åren.

7. Diskussion

Resultaten från undersökningen visar tydligt på att det finns en skillnad på hur de valda tidningarna skrev om Nato under de olika tidsperioderna. Skribenterna visade sig vara mer offensiva i sin gestaltning av Nato under Kosovokriget och det kan förmodligen förklaras av ett flertal faktorer, däribland Natos roll under de olika tidsperioderna. Under Kosovokriget ville de som skrev artiklarna gärna beskriva Nato som en mer aktivt drivande part i det krig som fördes mot Milosevic samtidigt som det går att se en mer försiktig gestaltning under de artiklar som tas upp från 2023. Där beskrivs sällan Nato som organisation kritiskt och istället så fokuserar artiklarna på att gestalta de mindre aktörerna som kan vara problematiska för alliansen. Nato i den senare tidsperioden blir istället något eftersträvanvärt vilket förmodligen går att koppla till det faktum att Sveriges inträdesprocess är i högsta fokus när Nato diskuteras under den här perioden. Förklaringen till varför gestaltningen skiljer sig så mycket åt blir dock högst spekulativ

då vår undersökning inte har haft som mål att förklara skillnaden utan att istället belysa att skillnaden finns.

Det som blir mest framträdande bland resultaten från analysen av de olika artiklarna blir just den tidigare nämnda försiktigheten i gestaltningen av Nato som organisation under 2023. Det skulle ha varit intressant att utveckla mer kring det ämnet i framtida studier för att se om det har varit en långsamt utvecklad process i de svenska medierna eller om det är en förändring som skedde först efter opinionens förändring i Natofrågan. Vidare är vad denna förändring i gestaltning kan ha haft för påverkan på svensk opinionsbildning om Nato således intressant att beakta.

8. Slutsats

Slutligen så är det möjligt att dra ett fåtal slutsatser från vår undersökning även om det finns potentiella felkällor som kan förklara delar av det som kommit fram i analysen. Den första frågeställningen som vi har för den här studien är som bekant "*Har svensk rapportering kring Nato förändrats från Kosovokriget 1999 till Ukrainakriget 2023?*". När det kommer till den frågeställningen så går det definitivt att se en förändring i sättet som man skriver om Nato på i de två undersökta tidningarna mellan de olika tidsperioderna. För att besvara den andra frågeställningen som lyder "*Hur ser i så fall sådan förändring ut?*". Så behöver vi gå djupare in i analysen av artiklarna. Den största skillnaden som på något sätt var representerad i alla artiklar var den om att tidningarna som analyserats 2023 drar sig lite från att rikta direkt kritik mot Nato som organisation. De kritiska ställningstaganden som går att uttyda rör ofta mindre aktörer såsom Ungern och Turkiet istället för hela militäralliansen. Under 1999 så kunde tidningarna gå ganska hårt emot Natos bombningar och man valde att skriva om dem på ett sätt där Nato målades upp som en tydlig aggressor i konflikten med Jugoslavien. Detta kan förklaras med det som nämndes i avsnitt 6.4 "Felkällor och vidare studier", nämligen att Nato under 1999 var en aktivt krigförande part i ett direkt krig. Det gör att det blir lättare för medier i ett neutralt land att kritisera parterna i konflikten. Under 2023 så är istället Nato en organisation som Sverige vill bli medlem i och som inte längre är aktivt krigförande. Då opinionen också växt i stöd till Nato så blir mediernas ställningstagande mer försiktigt och man backar lite från att direkt kritisera Nato. Förklaringen till förändringen är någorlunda spekulativ men det kan förklaras med att uppsatsens egentliga uppgift inte är att finna en förklaring till de förändringar som upptäckts utan att istället

belysa att förändringarna finns. Därmed ger studien ett underlag för framtida studier inom samma ämne. Teorierna som tidigare presenterades angående krisjournalistiken ger oss också en grund för hur en förändring i rapporteringen kan ha sett ut mellan 1999 och 2023.

Vidare kan utifrån den kvalitativa analysen dras slutsatsen att ett alarmerande språkbruk användes både kring Nato:s handlingar 1999 och kring att säkerhetsbehov för Sverige att få Natomedlemskap 2023. Det kan ses utifrån ett krisjournalistiskt perspektiv där ett sådant språk ofta används i journalistiska texter vid krissituationer. Vad konsekvenserna av ett sådant språkbruk blir hos läsarna är dock viktigt att ha i åtanke. En annan slutsats som kan göras är att fokuset i artiklarna om Nato har förändrats från militära mobiliseringsprocesser till diplomati- och medlingsprocesser. Det kan ses i relation till Galtungs teoribildningar om krigs- och fredsjournalistik som kan tänkas ha skapat ett tankesätt hos journalister att gå från en “krisjournalistisk” rapportering till en “fredsjournalistisk”.

8. Litteratur- och referenslista

Barkman, Clas. 1999-03-22. "Nato redo för anfall" i *Dagens Nyheter*

Barkman, Clas. 1999-05-08. "Kriget i Jugoslavien: Tribunal granskar Nato" i *Dagens Nyheter*

Berglez, Peter. 2019. "Kritisk diskursanalys" i *Metoder i medie- och kommunikationsvetenskap*. Mats Ekström & Bengt Johansson (red.). 3:e uppl. Studentlitteratur: Lund

Englund, Liselotte. 2012. *Ett dubbelt trauma?: Medierapportering som stöd och belastning för överlevande efter olyckor och katastrofer*. Karlstad: MSB
<https://www.msb.se/sv/publikationer/ett-dubbelt-trauma/> (Hämtad 2023-10-17)

Ericson, Adrian, 2023-04-04. "Experten: Finland kan hjälpa Sverige inifrån" i *Svenska Dagbladet*

Ewoldsen, David R & Roskos, Beverly. 2016 "Applying social psychology to the media." I *Applied social psychology*, Jamie A Gruman, Frank W Schneider and Larry M Coutts (red.), 155-188. Los Angeles: Sage Publications

Fairclough, Norman, 1995. *Critical Discourse Analysis: the critical study of language*. Longman: London & New York

Hagström, Linus, 2022. *Sveriges väg till Nato, kantad av identitetspolitik och bristfällig analys*. Kosmopolis: Suomen rauhan tutkimusyhdistys – Vol. 52: 4/2022

Hammargren, Bitte. 1999-03-08. "Bildts uppdrag - USA:s tvekan sinkade utnämning" i *Svenska Dagbladet*

Hansson, Dan & Björn Erik Rosin, 1999-04-07. "Flyktingar sänds till okänd destination" i *Svenska Dagbladet*

Hildingson, Kaj, 2022-05-09. *Kosovokriget*. SO-rummet [elektronisk]
<https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/kosovokriget#> (Uppdaterad: 2023-09-03)

Holmström, Mikael, 1999-04-23. "Natos 50-årsjubileum: Tilltufsats Nato granskar misstag under toppmötet" i *Dagens Nyheter*

Horner, Nils. 1999-05-31. "Minst elva döda efter anfall mot bro" i *Svenska Dagbladet*

Iyengar, Shanto & Kinder, Donald R. 1987. *News that matters: Television and American opinion*. The University of Chicago press: Chicago and London

Jönsson, Per. 1999-04-07. "Kriget i Jugoslavien: Civila dödade i Natoattack" i *Dagens Nyheter*

Karlsson, Michael & Bengt Johansson. 2019 "Kvantitativ innehållsanalys" i *Metoder i medie- och kommunikationsvetenskap*. Ekström, Mats & Bengt Johansson (red.). 3:e uppl. Studentlitteratur: Lund

Karlsson, Michael & Jesper Strömbäck. 2019. *Handbok i journalistikforskning*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur

McCombs, Maxwell E och Shaw, Donald L. 1972 "The agenda-setting function of mass media" i *Public Opinion Quarterly* 36 176-187. doi: 10.1086/267990

Melchior, Sigrid. 2023-03-24. "Ulf Kristersson vill pressa Viktor Orban på EU-mötet" i *Dagens Nyheter*

Nilsson, Erik. 2023-03-23. "Historiskt beslut klubbat – Sverige säger ja till medlemskap i Nato" i *Svenska Dagbladet*

Nilsson, Erik. 2023-05-31. "Kraftig ökning i stödet för svenskt medlemskap i Nato" i *Svenska Dagbladet*

Nilsson, Julia. 2023-06-30. "Medierna och Natoprocessen: "Många togs på sängen av att det inte gick som på räls"" i *Journalisten*

<https://www.journalisten.se/nyheter/medierna-och-natoprocessen-manga-togs-pa-sangen-av-att-det-inte-gick-som-pa-rals> [elektronisk]

Nohrstedt, Stig A. & Rune Ottosen. 2014. *New wars, new media and new war journalism: Professional and Legal Challenges in Conflict Reporting*. Litorapid Media AB: Göteborg

Nyqvist, Henrik. 2023-08-30. "Public service ställer inte de kritiska frågorna om Nato" i *Journalisten*

<https://www.journalisten.se/debatt/public-service-staller-inte-de-kritiska-fragorna-om-nato> [elektronisk]

Ohlsson, Erik. 1999-03-30. "Ryskt försök att mäkla fred. Primakov till Belgrad" i *Dagens Nyheter*

Riegert, Kristina. 2003. *The Image War: Nato's Battle for Kosovo in the British Media*. Parajett: Sollentuna

SOM-institutet, 2023-05-12. *Nato: största opinionsförändringen någonsin* [elektronisk]
<https://www.gu.se/nyheter/nato-storsta-opinionsforandringen-nagonsin> (Hämtad 2023-10-11)

Stenberg, Ewa, 2023-05-23. "Konflikterna som hotar nato inifrån" i *Dagens Nyheter*

Svenska Dagbladet & Reuters. 1999-03-22. "Kosovo sätter Västs trovärdighet på spel"

Svenska Dagbladet & TT-NTB. 2023-05-31. "Nato skickar förstärkning till Kosovo efter förnyat våld"

Svenska Dagbladet & TT. 2023-03-19. "ÖB: Lång väntan på Nato kan hota säkerheten"

Tversky, Amos & Kahneman, Daniel. 1974. "Judgment under uncertainty: Heuristics and biases" i *Science, New series*, Vol. 185. Sida. 1124-1131

Winnerstig, Mark. 2023 "Nationell identitet under geopolitisk förändring. Den svenska Nato-debatten 1995-2015 i elitmedial spegel" i *Statsvetenskaplig tidskrift*. Vol 125, Nr 3

Wreder, Malin. 2007. "Ovanliga analyser av vanliga material – Vad diskursteorin kan göra med enkäter" kap 2 i Mats Börjesson & Eva Palmblad (red.) *Diskursanalys i praktiken*. Liber: Malmö, s. 29-51

Östbye, Helge. 2004. "Kvantitativ innehållsanalys" kap 8 i Ola Håkansson (red.) *Metodbok för medievetskap*. Berlings Skogs: Trelleborg, s. 212-234